

Earth Charter voor de aarde: een ethische leidraad en morele strijdmacht

Parvez Hassan, voormalig voorzitter (1990-1996) van de Commission on Environmental Law van de IUCN (The World Conservation Union), nam deel aan het tot stand brengen van het Earth Charter voor de aarde en was een van de belangrijke sprekers bij de presentatie ervan. Eerder leidde hij het opstellen van het Convenant over milieu en ontwikkeling, 1995, IUNC. Dr. Hassan bevorderde de erkenning in het Earth Charter van de noodzaak de toepassing te steunen met een “internationaal, juridisch bindend instrument betreffende milieu en ontwikkeling”. Via zijn zitting in het panel van eminente personen, in 2002 bijeengebracht voor de voorbereidingen voor de wereldtop over duurzame ontwikkeling, zowel in Centraal-Azië als het gebied aan de Stille Oceaan, bleef hij de principes van het Earth Charter als grondslag voor ontwikkeling presenteren.

Na de lancering van het Earth Charter in juni 2000 keerden wij allen terug in de stellige overtuiging dat we kennis hadden gemaakt met een visie, die na verloop van tijd de menselijke waardigheid en de onderlinge afhankelijkheidsrelatie tussen de mensheid, de aarde en het universum zou verankeren. Er zijn immers meer geïnspireerde documenten geweest die de koers van de beschaving hebben veranderd: de Magna Carta, de Amerikaanse Onafhankelijkheidsverklaring, de Franse Verklaring van de Rechten van de Mens en de Burger, en de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, stuk voor stuk producten van de menselijke verbeelding, die het leven van alle mensen op aarde hebben veranderd.

Vijf jaar later bleek ons optimisme terecht: het Earth Charter is hard op weg om een van de meest inspirerende documenten van deze eeuw te worden, vergelijkbaar met de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, die naar wereldwijde erkenning streefde van waarden die voordien slechts in nationaal verband werden gerespecteerd. In elk geval kunnen we bij het aansturen van het Earth Charter als geweten van de wereld, veel leren van ervaringen opgedaan bij de Universele verklaring, die namelijk niet bindend was, en waarbij wettelijke

maatregelen nodig waren om internationaal geaccepteerd en nageleefd te worden.

Na de gruwelijke, ontwrichtende ellende van de Tweede Wereldoorlog, werden mensenrechten een van de dominante thema's binnen internationale relaties. Gezien de rampzalige toestand van de ecologie, is de zorg voor de aarde nu een net zo onontkoombare prioriteit. Dit veranderende gezichtspunt ging hand in hand met het besef dat de groei van de economie in de nieuwe eeuw niet langer het dominante streven mag zijn dat het voorheen was.¹ Een groep vooraanstaande westerse leiders schreef in een open brief aan leiders van Amerikaanse staten:

(...) er is, op basis van eerdere ervaringen en huidige trends, veel reden om te geloven dat vrij handelsverkeer en economische groei kunnen leiden tot succes op korte termijn en tot een ramp op lange termijn, wanneer we geen poging doen milieu, economie en sociale doelen te verenigen in wat we noemen 'duurzame ontwikkeling'. Een overeenkomst voor een nieuwe aarde moet vóór alles een overeenkomst voor duurzame ontwikkeling zijn.²

In de nieuwe eeuw zijn wij geconfronteerd met een ongekennde ecologische crisis: nationale, religieuze en etnische breuklijnen domineren het landschap; de kloof tussen arm en rijk wordt steeds breder; we putten de natuurlijke hulpbronnen uit zonder rekening te houden met toekomstige noden; een significant aantal van de ruim zes miljard mensen op aarde leeft in onduurbare armoede, zonder schoon water en sanitaire voorzieningen; en terroristen wenden moderne technologie aan voor hun gewetenloze daden. Meer dan ooit in de geschiedenis is het evident nodig dat nieuwe, ethische regels van kracht worden, zodat we in de 21ste eeuw een rechtvaardige, duurzame en vredige wereld kunnen creëren. Zo staat het ook in de Preambule van het Earth Charter: “Wij hebben dringend behoefte aan een gedeelde visie van essentiële waarden die een ethische basis leggen voor de opkomende wereldgemeenschap” (Preambule, zesde alinea).

Maurice Strong waarschuwde al: “Wetenschappelijke, juridische of economische hulpbronnen zijn van beperkt nut, zolang er geen fundamenteel ander gezichtspunt wordt ingenomen.”

Economische veranderingen zijn onontbeerlijk, absoluut onmisbaar, maar als we verder kijken, blijkt dat economische factoren, net als andere aspecten van menselijk gedrag, hun wortels hebben in menselijke, culturele, spirituele en ethische waarden, die de uiteindelijke inspiratiebron zijn die mensen en naties inspireert. Technocratische maatregelen kunnen faciliteren, maar ze motiveren niet tot het vinden van oplossingen waar de topconferentie zich voor geplaatst ziet. De praktische oplossingen die wij uitdenken, en de concrete maatregelen die we treffen, zullen weinig effect sorteren, als de menselijke geest niet tegelijkertijd intens wordt geprikkeld.³

Het Earth Charter boekt schitterende successen op tal van terreinen, als ethische leidraad en motiverende tekst. Door ecologische problemen te integreren met de eeuwige zoektocht naar sociale rechtvaardigheid, democratie en vrede, ontstaat een ethische visie op het milieu die veel verder reikt dan de huidige milieuactivisten en hun achterban voor mogelijk houden. Dit Earth Charter wordt door meer deelnemers bestudeerd dan welk document ook; het eist wereldwijde verantwoordelijkheid en onwrikbare geldigheid.

Het Earth Charter is ongetwijfeld zeer bruikbaar als pedagogisch instrument voor de volgende generatie en als systeem van waarden voor bedrijven, gemeenschappen en naties. In navolging van eerdere, historische documenten, is het heel bescheiden van omvang (2400 woorden), maar de inhoud leert ons te leven van het inkomen van de natuur, niet het kapitaal.

Zonder iets af te doen aan de morele macht⁴, zal het toch noodzakelijk zijn de energie van dit document vast te leggen in onwrikbare wetten die verplichtingen opleggen aan naties en andere groepen. Dit is een van de terreinen van samenwerking die de IUNC, The World Conservation Union (voorheen The International Union for the Conservation of Nature and Natural Resources) nastreeft, tezamen met het initiatief voor het Earth Charter, waarbij ik nauw betrokken was. Als we onze pogingen voor het tot stand brengen van een wereldwijd verdrag probeerden uit te leggen, vergeleek ik die vaak met de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (1948). Op het gebied van mensenrechten was de Universele verklaring het fundament voor het bouwwerk van menselijke waardigheid, artikel na artikel: de Rechten van het Kind, de Rechten van de Vrouw, het Convenant van burgerlijke en politieke rechten, het Convenant over economie, sociale en culturele rechten en meer. Men moet wel begrijpen dat een resolutie van de Algemene Vergadering, hoe krachtig ook, niet wettelijk bindend was. In 1966 was het daarom nodig, achttien jaar na de Universele verklaring, het Internationale convenant van burgerlijke en politieke rechten, en het Internationale convenant over economische, sociale en culturele rechten en het bijbehorende facultatieve Protocol aan te nemen. Zo werd de internationale bescherming van mensenrechten omgezet in bindende overeenkomsten.

Ik hoop echter dat het de internationale gemeenschap geen achttien jaar kost om de principes van het Earth Charter voor de aarde om te zetten in verplichtingen van staten en gemeenschappen. De IUNC heeft geprobeerd het proces te versnellen door voor te stellen een bondig convenant over milieu en ontwikkeling⁵ te ontwerpen in navolging van en als supplement bij het Earth Charter⁶. Pas wanneer de nobele principes van het Earth Charter wettelijk verplichte verantwoordelijkheden worden en door mensen overal ter wereld worden verwezenlijkt, zal het Earth Charter zijn volle potentieel bereiken.

In een toespraak tot het Congres in 1941 keek president Roosevelt moedig vooruit naar een wereld waarin 'vier vrijheden' werden gecelebreerd:

In de toekomst, die we zeker trachten te stellen, kijken we uit naar een wereld gebaseerd op vier essentiële menselijke vrijheden. Ten eerste de vrijheid van meningsuiting overal ter wereld, ten tweede de vrijheid voor ieder individu waar ook ter wereld om God te aanbidden op persoonlijke wijze. Ten derde het recht op een fatsoenlijk bestaansminimum, gegarandeerd door economische overeenkomsten die alle volkeren een gezond, vredig bestaan verschaffen. Ten vierde vrijheid van angst, tot stand gebracht door het wereldwijd, gecontroleerd terugdringen van wapenering tot een punt dat geen enkele natie een daad van agressie kan uitvoeren jegens welk buurland dan ook.⁷

Het Earth Charter is een minstens zo ambitieuze verklaring van nobele doeleinden, gebaseerd op vrijheid van meningsuiting, religie, waardigheid en zekerheid, en voegt daar de cruciale vrijheid aan toe van een wereld die in harmonie is met de natuur. Het biedt ons een rijkdom aan inhoud, die alleen al door het brede aantal invalshoeken imponeert. De vier principes maken dit duidelijk: I. Respect en zorg voor alle levensvormen; II. Ecologische integriteit; III. Sociale en economische rechtvaardigheid; IV. Democratie, geweldloosheid, en vrede, die door verscheidene aanvullende principes worden ondersteund. Gegeven zijn oorsprong wordt het Earth Charter terecht "de meest uitgewerkte, participerende poging" genoemd "om waarden en principes onder te brengen in een systeem dat een duurzame toekomst moet bewerkstelligen".⁸

Vanaf het begin heeft het Earth Charter voor de aarde een groeiend aantal voorstanders in Azië gekend. Toen de wereldgemeenschap zich in 2002 voorbereidde voor de tienjaarlijkse Wereldtop over duurzame ontwikkeling (WSSD) in Johannesburg, bestond een deel van de voorbereidingen uit het uitnodigen van 'eminente personen' in alle geografische regionen. Het Forum of Eminent Persons in Bishkek, Kirgizië, beval de wereldgemeenschap het belang van het Earth Charter aan; in het verslag uit 2001 staat:

Overheden moeten ernstig overwegen een proces aan te sturen dat uitmondt in een internationaal verdrag over duurzame ontwikkeling, dat kan fungeren als een 'paraplu' voor meer gespecialiseerde verdragen en instrumenten die zich in het bijzonder bezig houden met zaken die het milieu, en sociale en economische kwesties aangaan. Dit werk kan zich baseren op het Internationale convenant over milieu en ontwikkeling, en op het Earth Charter voor de aarde.⁹

Net zo is het Asia Pacific Forum for Environment and Development (APFED) doorgeslagen met het benadrukken van het belang van een ethische benadering voor duurzame ontwikkeling voor de eigen regio, met het Earth Charter als uitgangspunt:

Om de mentaliteitsverandering richting een duurzame ontwikkeling op lange termijn te bewerkstelligen, moeten nieuwe beleidslijnen voor de regio worden geformuleerd. Hoewel het bereiken van duurzaamheid niet alleen een technische zaak is, maar ook afhangt van de mentaliteit van de mensen, moeten die beleidslijnen zo effectief mogelijk worden ontworpen op basis van de provocatieve ethische principes die het Earth Charter uitdraagt.¹⁰

Ik maakte deel uit van zowel de pogingen in Kirgizië als bij de APFED en bevorderde de erkenning van het Earth Charter in Centraal-Azië, Zuid-Azië en het gebied aan de Stille Oceaan. Gezien de huidige snelle economische veranderingen in Azië en de verwachtingen van de nieuwe eeuw, is de ontvangst van het Earth Charter in deze regio een verheugende graadmeter van groeiend besef van de milieuproblematiek en de bereidheid om met oplossingen te komen. ●

Noten

- 1 Volgens de historicus J.R. McNeill is de "prioriteit van economische groei absoluut het belangrijkste principe van de twintigste eeuw". McNeill, J.R. (2000). *Something New Under the Sun: An Environmental History of the Twentieth Century World* (blz. 33). New York, W.W. Norton.
- 2 World Resources Institute. (1991). *The New World Dialogue on Environment and Development in the Western Hemisphere, Compact for a new world* (blz. 1). Washington, World Resources Institute.
- 3 Opmerkingen gemaakt tijdens de voorbereidende commissie van de wereldtop.
- 4 De ontwikkelingsdoelen van het millennium onderstrepen de morele impact van het Earth Charter; zie Parvez Hassan *The Earth Charter: Providing an Ethical Basis for Millennium Development Goals*, gepresenteerd tijdens de conferentie in Aberdeen, lbid.
- 5 Hassan, P. (1984). Het document van de IUCN van het Internationale convenant over milieu en ontwikkeling: achtergronden en vooruitzichten. In: *A law for the environment-essays in honour of Wolfgang E. Burhenne*. Bron: IUCN
- 6 Hassan, P. (30 juni 2000). *The Earth Charter: The journey from the Hague 2000*. Gepresenteerd tijdens de officiële lancering van het Earth Charter voor de aarde in het Vredespaleis in Den Haag.
- 7 Congres, VS, *Hearings documents, 77e congres, 1e sessie*.
- 8 Speth, J.G. (2004). *Red Sky at morning-America and the crisis of the*

global environment-A citizen's agenda for action (blz. 193). New Haven, Yale University Press.

9 Johannesburg Top. *Report of the regional roundtable for Central and South Asia*. blz. 14.

10 Asia Pacific Forum for Environment and Development (APFED), *Paradigm shift towards sustainability for Asia and the Pacific-turning challenges into opportunities*. blz. 75